

8.4.2019

Opetushallitus
PL 380 (Hakaniemenranta 6)
00531 Helsinki
kirjaamo@oph.fi

Asiatunnus: OPH-632-2019

Lukion opetussuunnitelman perusteet 2019
Luonnos 14.3.2019

Näkövammaisten liitto ry kiittää opetushallitusta mahdollisuudesta lausua lukion opetussuunnitelman perusteiden luonnoksesta.

Yleistä

Lausunnossa otamme kantaa näkövammaisten opiskelijoiden kannalta keskeisiin asioihin. Emme ota kantaa opiskeltavien aineiden kurssisisältöihin, vaan keskitymme yleisiin periaatteisiin sekä näkövammaisen opiskelijan yhdenvertaiseen opiskelumahdollisuuksiin ja oikeuteen opiskella.

Yhdenvertaisuuslaki ja kohtuulliset mukautukset

Näkövammaisten liitto esittää, että lukion opetussuunnitelman perusteissa tuodaan nykyistä vahvemmin esiin yhdenvertaisuuslain (1325/2014) mukaiset kohtuulliset mukautukset.

Uudistuvien opetussuunnitelman perusteiden vaikutus opiskelijoiden osallisuuteen, hyvinvointiin, oppimiseen ja jaksamiseen

Opetushallitus pyytää lausunnon antajaa esittämään näkemyksensä opetussuunnitelman perusteiden vaikutuksesta opiskelijoiden osallisuuteen, hyvinvointiin, oppimiseen ja jaksamiseen. Lisäksi se pyytää ottamaan kantaa siihen, miten opetussuunnitelman myönteisiä lapsiin ja nuoriin kohdistuvia vaikutuksia voitaisiin vahvistaa ja kielteisiä vähentää.

Näkövammaisten liitto korostaa syrjimättömyyden, yhdenvertaisuuden, kohtuullisten mukautusten ja YK:n vammaissopimuksen velvoitteiden tärkeyttä. Näkövammaisten opiskelijoiden yhdenvertaiset opiskelumahdollisuudet lukio-opiskelussa on turvattava ja parhaiten se onnistuu ottamalla vakavasti yllä mainitut seikat. Digitaalisuus on merkittävässä roolissa lukio-opiskelussa. Ellei siinä varmisteta saavutettavuutta, näkövammaiset opiskelijat jäävät helposti ulkopuolelle eivätkä voi opiskella yhdenvertaisesti näkevien opiskelijoiden kanssa. Opetussuunnitelman perusteet antavat

mahdollisuuden toteuttaa lukio-opintoja siten, että ne ovat yhdenvertaisia kaikille. Eri asia on, millä tavoin tätä toteutetaan käytännössä ja millaista osaamista yksittäisillä kunnilla ja lukioilla on yhdenvertaisten opiskelumahdollisuuksien takaamisessa ja varmistamisessa. Riski näkövammaisten opiskelijoiden sivuun jäämiselle on olemassa, mutta se on mahdollista estää.

Luku 3. Opetuksen toteuttaminen

Luku 3.2 Oppimiskäsitys

Oppimiskäsitys näyttäytyy luonnoksessa vuorovaikutukseen perustuvana prosessina. Kieli, kehollisuus ja eri aistien käyttö ovat oppimisen kannalta olennaisia (s.7).

Näkövammaisten liitto huomauttaa, että näkövammaisen opiskelijan rajoittunut tai puuttuva kyky käyttää näköaistiaan ja havainnoida sekä omaa kehollisuutta että toisten kehollisuutta vaikeuttavat hänen yhdenvertaisten opiskelumahdollisuuksiensa toteutumista lukioissa edellä kuvaillun mukaisen oppimiskäsityksen viitekehyksen sisällä. Näkövammaisten liitto esittää, että luonnokseen lisätään kohta, josta käy ilmi, miten näkövammaiset ja muut aistivammaiset pääsevät osallisiksi kielen, kehollisuuden ja eri aistien käytössä.

Luku 3.3 Opiskeluympäristöt ja -menetelmät

Luonnoksen mukaan opiskeluympäristöjä ja -menetelmiä koskevien ratkaisujen lähtökohtana ovat oppimiskäsitys sekä opetukselle asetetut tavoitteet (s. 8). Näkövammaisten liitto esittää, että lähtökohdiksi nostetaan myös yhdenvertaisuus, saavutettavuus ja esteettömyys.

Luonnoksen mukaan opiskeluympäristöt ovat monipuolisia, turvallisia ja viihtyisiä. Näkövammaisten liitto huomauttaa, että niiden on oltava myös saavutettavia ja esteettömiä. Näkövammaisten opiskelijoiden yhdenvertaiset mahdollisuudet opiskella eivät toteudu, elleivät opiskeluympäristöt ole niin saavutettavia kuin esteettömiäkin.

Luonnoksen mukaan opiskeluympäristöjen kehittämisessä ja menetelmien valinnassa otetaan huomioon myös opiskelijoiden yhdenvertaisuus, edellytykset, kiinnostuksen kohteet, näkemykset ja yksilölliset tarpeet. Näkövammaisten liitto pitää lähtökohtia kannatettavina. Aikuisten lukiokoulutuksen järjestämisen osalta otetaan lisäksi huomioon aikuisopiskelun erityispiirteet, joista keskeisin on aikuisopiskelijoiden opiskelulähtökohtien moninaisuus. Näkövammaisten liitto esittää, että opiskelijoiden lähtökohtien moninaisuuden huomioon ottaminen lisätään nuorten lukiokoulutuksen opetussuunnitelman perusteisiin samalla tavoin kuin aikuisten kohdalla. Tämä on perusteltua muun muassa siksi, että lukioissa on hyvin erilaisia opiskelijoita, josta näkövammaiset opiskelijat ovat vain yksi ryhmä.

Luonnoksen mukaan opiskelijoita ohjataan hyödyntämään digitaalisia opiskeluympäristöjä ja työvälineitä ja oppimateriaaleja. Näkövammaisten liitto huomauttaa, että näiden kaikkien on oltava saavutettavia ja käytettäviä, jotta ne ovat

myös näkövammaisten opiskelijoiden ulottuvilla. Osallisuuden ja yhdenvertaisuuden toteutumisen näkökulmasta on tärkeää, että opiskelijat itse voivat osallistua käyttämiensä tietoteknisten järjestelmien suunnitteluun sekä testaamiseen. Lisäksi Näkövammaisten liitto esittää, että lukuun lisätään esteettömyyden ja saavutettavuuden määritelmä. Näin se on helposti saatavilla ja eri tahojen voidaan olettaa ymmärtävän esteettömyyden ja saavutettavuuden samalla tavoin.

Luonnoksen sivulla 9 todetaan opiskelumenetelmien valinnassa ja työskentelyn ohjauksessa kiinnitettävän huomiota yhdenvertaisiin opiskelumahdollisuuksiin sekä sukupuolittuneiden asenteiden ja käytänteiden tunnistamiseen ja muuttamiseen. Näkövammaisten liiton mielestä pelkkää huomion kiinnittämistä ei voida pitää riittävänä. Jotta opiskelijoiden yhdenvertaisuus toteutuu, on yhdenvertaisten opiskelumahdollisuuksien toteutuminen oltava opiskelumenetelmien valintojen ja työskentelyn ohjauksen lähtökohta.

Luku 3.5 Kodin ja oppilaitoksen yhteistyö

Näkövammaisten liitto muistuttaa, että perheiden moninaisuus tarkoittaa myös sitä, että lukio-opiskelijan vanhemmat tai muut huoltajat voivat olla näkövammaisia. Tällöin esimerkiksi saavutettavuuden on toteuduttava kodin ja lukion välisessä viestinnässä.

Luonnoksen mukaan yhteistyö korostuu koulutuksen nivelvaiheissa, opintojen suunnittelussa ja mahdollista tukea tarvitsevan opiskelijan huolenpidossa. Näkövammaisten liitto kummastelee termin huolenpito käyttöä opetussuunnitelman perusteissa. Se ei pidä termiä asiallisena eikä oikeana, kun kyse on lukio-opiskelusta. Pikemminkin terminä on käytettävä opiskelijan tukitoimien ja erityisjärjestelyjen järjestämistä ja järjestymistä tai muuta vastaavaa. Missään tapauksessa kyse ei ole huolenpidosta.

Luku 3.6 Korkeakoulut, työelämä ja kansainvälisyys

Luonnoksen mukaan opiskelijaa kannustetaan tutustumaan korkeakoulujen tarjontaan ennakkoluulottomasti, ilman sukupuolittuneita tai muita ennakoasenteita (s. 12). Myös näkövammaisia nuoria tulee kannustaa ennakkoluulottomasti tutustumaan erilaisiin opiskelumahdollisuuksiin eikä heidän ohjauksensa saa perustua ennakkokäsityksiin heidän vammaisuudestaan tai sen mukana tuomista rajoitteista. Näkövammaisten liitto esittää, että edellä mainittua kohtaa muokataan esimerkiksi seuraavasti: " opiskelijaa kannustetaan tutustumaan korkeakoulujen tarjontaan ennakkoluulottomasti, ilman vammaan perustuvia, sukupuolittuneita tai muita ennakoasenteita."

Luku 4 Opetuksen ohjaus ja tukeminen

Luku 4.1 Ohjaus

Näkövammaisten liitto huomauttaa, että näkövammaisilla opiskelijoilla on oltava yhtäläinen oikeus laadukkaaseen ja heidän todellisia tarpeitaan vastaavaan ohjaukseen lukio-opinnoissa sekä opinto- ja uraohjaukseen. Urasuunnitelmia ja

koulutusvalintoja ei saa jättää pelkästään näkövammaisen opiskelijan ja hänen perheensä vastuulle.

Näkövammaisen opiskelijan kanssa on käsiteltävä hänen kiinnostustensa mukaisia koulutus- ja uravaihtoehtoja. Häntä on rohkaistava hakeutumaan korkeakouluun, jos se on hänen kiinnostustensa ja opintomenestyksen perusteella realistinen vaihtoehto. On hyvä, että opetussuunnitelman perusteissa on ohjaussuunnitelman osalta kirjattu, että siinä tarkastellaan myös esteettömyyttä siirtymävaiheissa ja kuvataan toimintamalleja, joiden avulla turvataan yhdenvertaisuus hakeutumisvaiheessa lukioon ja sieltä jatko-opintoihin. Lisäksi suunnitelmaan sisällytetään kuvaus toimenpiteistä, joiden avulla varmistetaan esteetön opintopolku ja oppimisympäristö.

Luonnoksessa tulee kuvata, miten alueellista monialaista yhteistyötä toteutetaan työelämän, paikallisten työ- ja elinkeinopalvelujen, sosiaali- ja terveystoimen, nuorisotoimen sekä muiden toimijoiden kanssa" (s. 15). Näkövammaisten liitto esittää, että tähän listaukseen lisätään myös vammaisjärjestöt. Oman osaamisensa tukena lukioden opinto-ohjaajat ja muut ohjaustyötä tekevät voivat käyttää Näkövammaisten liitossa olevaa koulutus- ja työllisyysasioihin liittyvää asiantuntemusta.

Luku 4.2 Erityisopetus ja muu oppimisen tuki

Luonnoksen mukaan tukea on oikeus saada riippumatta siitä, mistä syystä tuen tarve aiheutuu. Opiskelija voi olla tilapäisesti jäänyt jälkeen opinnoissaan, tai tuen tarve voi johtua esimerkiksi kielellisistä, matemaattisista tai tarkkaavuuden ongelmista tai opiskelutaitojen puutteista. Se voi liittyä myös sairauden tai vamman aiheuttamiin oppimisvaikeuksiin tai sosiaalisiin, mielenterveyden tai elämäntilanteen vaikeuksiin.

Näkövammaisten liitto huomauttaa, ettei näkövamma tai muu vamma automaattisesti aiheuta oppimisvaikeuksia. On mahdollista, että näkövammaisella tai muulla tavoin vammaisella opiskelijalla on myös muita opiskelun haasteita, mutta se ei voi olla lähtöoletta. Pääsääntöisesti näkövammaisella opiskelijalla on näkövamma, mutta ei oppimisvaikeutta, mielenterveyden tai elämäntilanteen ongelmia. Näkövammaisten opiskelijoiden tarvitsemien erityisjärjestelyjen on toteuduttava heidän tarpeitaan vastaavasti. Erityisjärjestelyjä tarvitaan muun muassa koetilanteissa ja ylioppilaskirjoituksissa.

Käytettävien opiskelutekniikoiden, opetusjärjestelyjen ja oppimateriaalien on oltava sellaisia, että näkövammaisen opiskelijan voi osallistua opetukseen yhdenvertaisesti muiden kanssa. Tarvittaessa on tehtävä yksilöllisiä ratkaisuja ja käytettävä vaihtoehtoisia suoritustapoja, ellei mikään muu vaihtoehto ole tarkoituksenmukainen.

Luonnoksen mukaan paikallisessa opetussuunnitelmassa tulee määritellä, miten opiskelijoiden tukitoimien tarve arvioidaan ja miten tuki toteutetaan käytännössä. Näkövammaisten liitto huomauttaa, että paikallisella tasolla on oltava todellista

osaamista näkövammaisten opiskelijoiden erityisjärjestelyjen tarpeesta ja näkövammaisen vaikutuksesta opiskeluun. Ellei tätä osaamista ole, on vaarana, etteivät näkövammaiset opiskelijat saa tarvitsemiaan erityisjärjestelyjä ja kohtuullisia mukautuksia.

Luku 4.4 Suunnitelma kurinpitokeinojen käyttämisestä ja niihin liittyvistä menettelyistä

Luonnoksen sivulla 26 todetaan, että koulutuksen järjestäjän tulee suojata opiskelijaa kiusaamiselta, väkivallalta ja häirinnältä. Näkövammaisten liitto huomauttaa, että koulutuksen järjestäjän tulee suojata opiskelijaa myös syrjinnältä.

Luku 4.5 Kieleen ja kulttuuriin liittyviä kysymyksiä

Viittomakieliset

Näkövammaisten liitto muistuttaa, että viittomakieliset opiskelijat voivat olla myös kuulonäkövammaisia. Tämä on perusteltua lisätä listaukseen.

Luku 5 Opiskelijan oppimisen ja osaamisen arviointi

Luku 5.2 Opintojakson arviointi

Luonnoksen (s. 9) mukaan diagnosoidut vammat tai niihin rinnastettavat vaikeudet, kuten lukemisen ja kirjoittamisen erityisvaikeus, maahanmuuttajien kielelliset vaikeudet sekä muut syyt, jotka vaikeuttavat osaamisen osoittamista, tulee ottaa arvioinnissa huomioon siten, että opiskelijalla on mahdollisuus erityisjärjestelyihin ja vaihtoehtoisin tapoihin osoittaa osaamisensa. Näkövammaisten liitto huomauttaa, että tämän on toteuduttava myös käytännössä. Näkövammaisten opiskelijoiden on saatava ne kohtuulliset mukautukset ja erityisjärjestelyt, jotka hän tosiasiallisesti tarvitsee. On muistettava, että osaamisen voi osoittaa usealla eri tavalla.

Luonnoksen mukaan kyseiset vaikeudet voidaan ottaa huomioon, kun annetaan arvosanaa. Näkövammaisten liitto esittää, että edellä mainittua kohtaa muutetaan niin, että se kuuluu seuraavasti: Kyseiset vaikeudet otetaan huomioon, kun annetaan arvosanaa.

Lausunnon keskeinen sisältö

- * Digitaalisten opiskeluympäristöjen, työvälineiden ja oppimateriaalien on oltava saavutettavia ja käytettäviä.
- * Näkövammaisilla opiskelijoilla on oltava yhtäläinen oikeus laadukkaaseen ja heidän todellisia tarpeitaan vastaavaan ohjaukseen lukio-opinnoissa sekä opinto- ja uraohjaukseen.
- * Näkövammaisten opiskelijoiden tarvitsemien kohtuullisten mukautusten ja erityisjärjestelyjen on toteuduttava heidän tarpeitaan vastaavasti.

Lisätietoja antavat järjestöjohtaja Sari Kokko 050 401 5802, sari.kokko@nkl.fi
ja työllisyysneuvoja Ville Ukkola 050463 2588, ville.ukkola@nkl.fi

Näkövammaisten liitto ry

Jukka Tahvanainen
toimitusjohtaja

Sari Kokko
järjestöjohtaja